

Lønforskelle mellem faglærte og kandidatuddannede er blevet lidt mindre det seneste årti

---

1. Indledning

Det danske arbejdsmarked har overordnet set været i stand til at håndtere den øgede globalisering uden, der er opstået øgede lønforskelle eller øget ledighed. En årsag kan være, at tendens til relativt højere efterspørgsel efter uddannet arbejdskraft er blevet mødt med et stigende uddannelsesniveau og dermed et relativt større udbud af uddannet arbejdskraft. Det tyder på, at Danmark har kunnet opnå gevinster i form af øget velstand ved globaliseringen samt ny teknologi og automatisering uden modsvarende omkostninger for lavt uddannede på arbejdsmarkedet.

Den øgede globalisering indebærer blandt andet øget samarbejde og samhandel på tværs af lande, og den afspejles i, at der generelt har været en markant stigning i den samlede verdenshandel siden 1960'erne. Samhandel med udlandet udgør en betydelig del af den samlede danske økonomi, og der har siden 1980'erne været en kraftig stigning i den danske eksport og import. Globaliseringen og den øgede samhandel har også medført øget konkurrence, hvilket blandt andet afspejler sig i lavere priser og højere produktivitet for internationalt konkurrenceudsatte service.

De danske eksportpriser er generelt steget hurtigere end de danske importpriser, hvilket giver sig udslag i en vedvarende stigning i bytteforholdet siden 1960'erne, som betyder, at der for den samme mængde eksport kan købes en større mængde import. Globaliseringen har blandt andet på denne måde bidraget til en velstandsstigning.

Velstandsgevinsterne af globalisering er ikke kun kommet de højtuddannede og højest lønnede til gode. Velstandsgevinsterne er i Danmark opnået uden stigende lønforskelle. De relative lønninger har over to årtier været stabile, og over det seneste årti har faglærte indhentet en smule i lønforskellen til de højtuddannede. Tendensen til øget efterspørgsel efter uddannet arbejdskraft er blevet mødt af et tilsvarende stigende uddannelsesniveau i befolkningen. Tilsvarende er andelen af ufaglærte blandt de, der kommer ind på arbejdsmarkedet, reduceret, og de ufaglærte har derfor ikke oplevet et fald i de relative lønninger eller højere ledighed. Den samlede ledighed er tværtimod på et historisk lavt niveau.

Velstandsgevinsterne ved globalisering skal derfor ses i lyset af, at der ikke er tegn på en negativ virkning på den strukturelle ledighed.

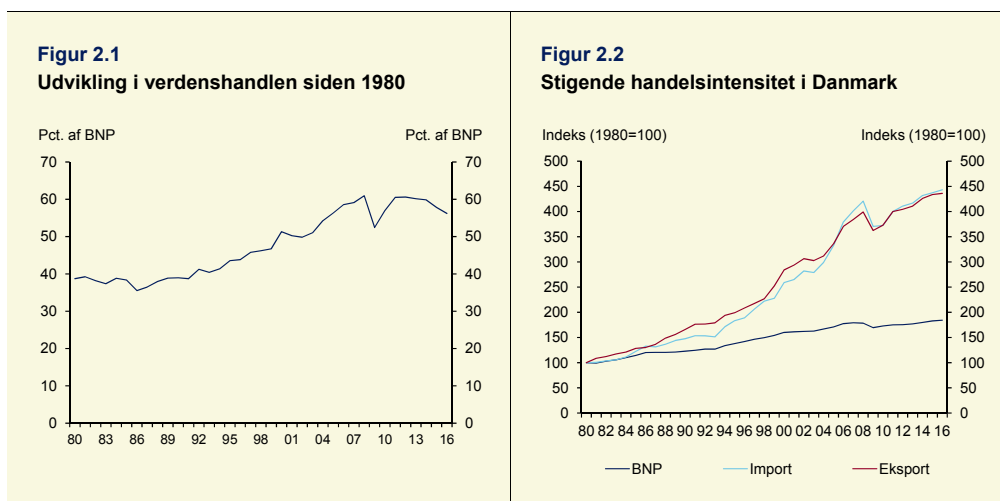
Gode strukturer på arbejdsmarkedet og et stigende uddannelsesniveau har derfor understøttet, at den øgede globalisering ikke har medført større lønforskelle eller større ledighed i Danmark.

2. Øget international handel

Globaliseringen indebærer blandt andet øget samarbejde og samhandel på tværs af lande, hvilket samtidigt også skaber øget afhængighed mellem landene. At der generelt er øget samhandel kan fx ses ved, at der generelt har været en stor stigning i den samlede verdenshandel siden 1960, *jf. figur 2.1*. Den globale handel er steget fra at udgøre knap 25 pct. af det samlede BNP i 1960 til at udgøre knap 60 pct. i 2015.

2.1 Danmark tager del i globaliseringen

Den øgede samhandel, der ses internationalt, kan også ses i Danmark. Den danske samhandel med andre lande er over de sidste tre årtier steget markant, *jf. figur 2.2*.

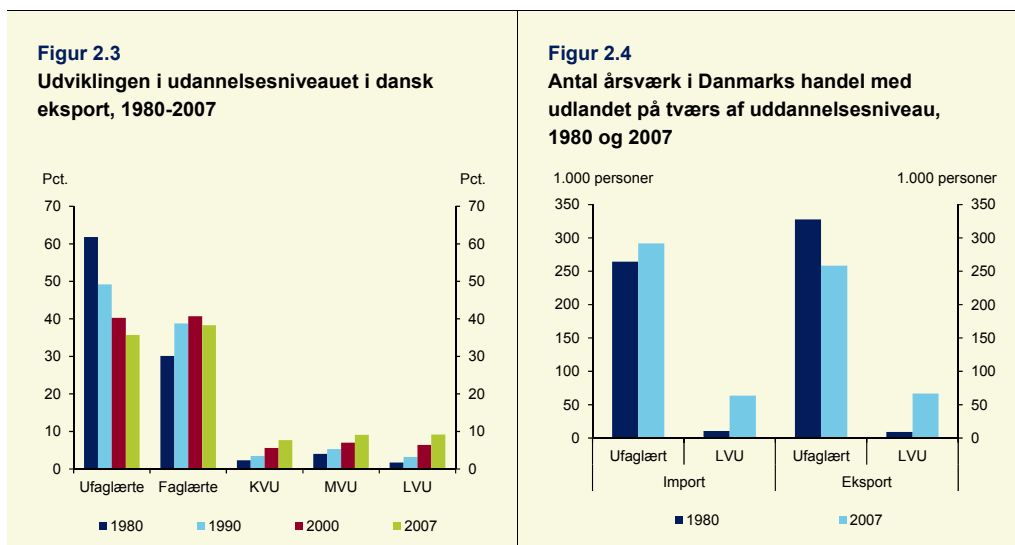
Anm.: Figur 2.1 viser summen af import og eksport af varer og tjenester som andel af BNP og er aggregeret som et vægtet gennemsnit.

Kilde: Verdensbanken, Danmarks Statistik og egne beregninger.

Handelsintensiteten er steget kraftigt i dansk økonomi siden 1980'erne, og både importen og eksporten er vokset betydeligt hurtigere end BNP, *jf. figur 2.2*.

Den øgede danske samhandel med udlandet skal ses i lyset af, at sammensætningen af den anvendte arbejdskraft til importerede og eksporterede varer har ændret sig. Den danske eksport har siden 1980 indeholdt et stadig stigende uddannelsesniveau, *jf. figur 2.3*.

Den danske import har haft et stigende antal årsværk både af ufaglærte og personer med lange videregående uddannelser. Modsat er den danske eksport udgjort af et faldende antal ufaglærte og et stigende antal personer med lange videregående uddannelser, *jf. figur 2.4*. Sammenholdes det anvendte antal årsværk i eksport og import, er Danmark i 2007 ”nettoimportør” af ufaglært arbejdskraft og ”nettoeksportør” af højtuddannet arbejdskraft, hvorimod det i 1980 var omvendt. Det betyder, at den øgede eksport i højere grad end tidligere er uddannelsestung, og at der i højere grad end tidligere importeres varer produceret af lavt uddannet arbejdskraft.

Anm.: Figur 2.3 er en gengivelse af dele af tabel 2.3 i Danmarks Kvalifikationsbalance, 2011. Figuren viser uddannelsessammensætningen for den del af produktionen, der har eksport som endelig anvendelse. Figur 2.4 er en gengivelse af dele af tabel 2.6 i Danmarks Kvalifikationsbalance, 2011.

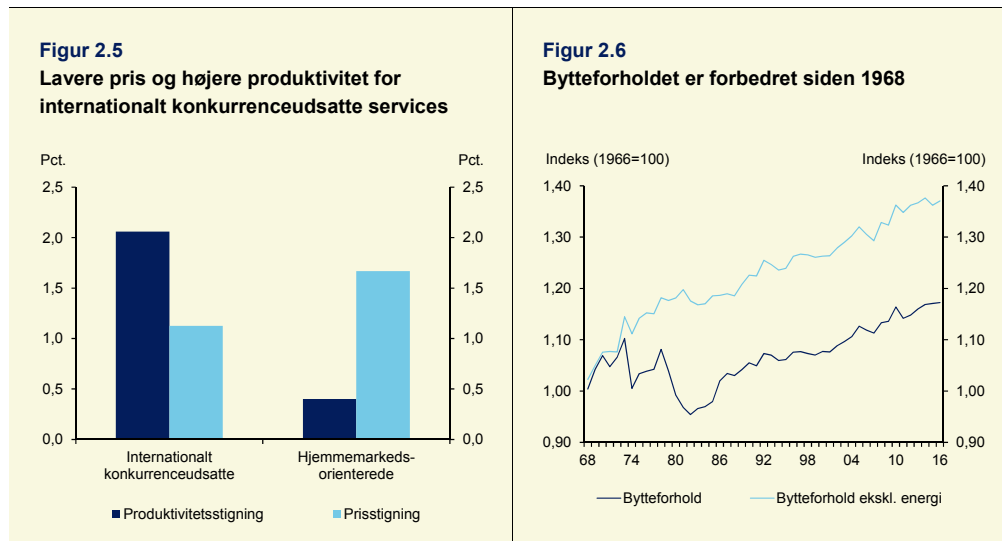
Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed, Danmarks Kvalifikationsbalance, 2011.

2.2 Gevinster ved globaliseringen

De positive effekter af globaliseringen og den teknologiske udvikling er også kommet Danmark til gode.

Den øgede liberalisering af handel har blandt andet medført stigende konkurrence, hvilket har bidraget til lavere produktionspriser og højere produktivitet i de internationalt konkurrenceudsatte erhverv. Det afspejles blandt andet ved en sammenligning mellem produktivitetsudviklingen i de internationalt konkurrenceudsatte og hjemmemarkedsorienterede serviceerhverv, *jf. figur 2.5*.

Priserne på tjenester, der er udsat for international konkurrence, er steget langsommere end priserne på tjenester, der typisk kun udbydes på hjemmemarkedet, *jf. figur 2.5*. De lavere forbrugerprisstigninger på internationalt konkurrenceudsatte goder har medført en øget realløn og købekraft for danskerne.

Anm.: Figur 2.5 viser den årlige stigning i timeproduktiviteten og den gennemsnitlige prisstigning i perioden 2001-2015 i internationalt konkurrenceudsatte og hjemmemarkedsorienterede serviceerhverv. For opdeling af henholdsvis hjemmemarkedsorienterede og internationalt konkurrenceudsatte serviceerhverv, se *Finansredegørelse 2014*.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

En måde, hvorpå købekraften af internationale varer kan opgøres, er ved at betragte bytteforholdet. Bytteforholdet måler eksportpriser i forhold til importpriser, og et stigende bytteforhold afspejler derfor, at der kan købes mere import for fastholdt eksport, hvilket giver en velstandsgevinst. I Danmark har der været en vedvarende forbedring af bytteforholdet siden slutningen af 1960'erne, jf. figur 2.6.

3. Uddannelse, relative lønninger og ledighed

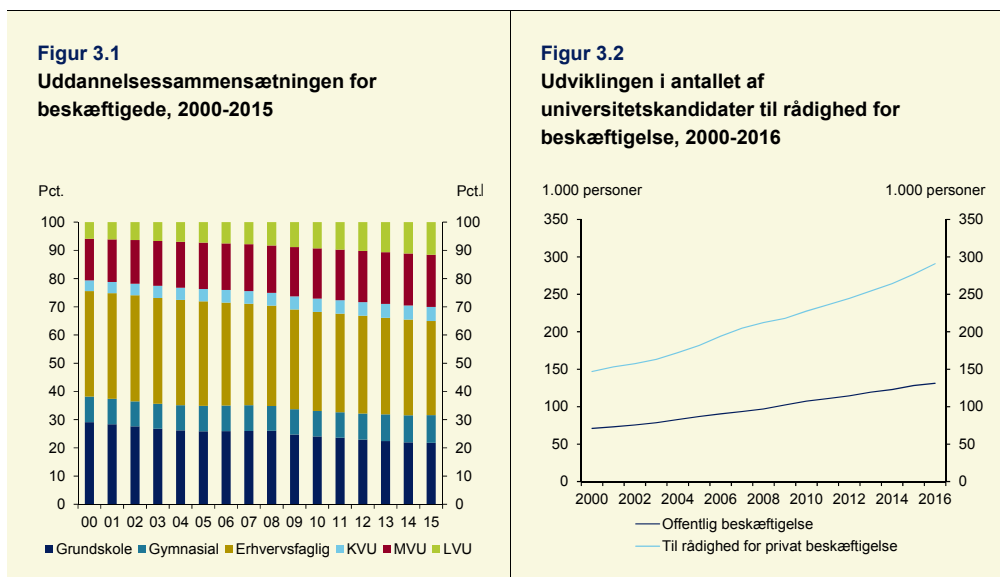
At Danmark har været i stand til at håndtere den øgede globalisering og den teknologiske udvikling skyldes blandt andet, at udbuddet af højtuddannet arbejdskraft til rådighed for arbejdsmarkedet er steget i takt med efterspørgslen. Det fremgår ved at betragte uddannelsessammensætningen for beskæftigede. Uddannelses-tilbøjeligheden er over en årrække steget i Danmark, hvilket har resulteret i et højere uddannelsesniveau i befolkningen og for beskæftigede.

3.1 Uddannelsessammensætningen for beskæftigede

Beskæftigedes uddannelsesniveau er steget betydeligt over perioden 2000-2015, *jf. figur 3.1*. Andelen af beskæftigede med en lang videregående uddannelse er omtrent fordoblet over perioden fra knap 160.000 personer i 2000 til godt 310.000 personer i 2015. I 2000 var andelen af beskæftigede med en lang videregående uddannelse ca. 6 pct. og i 2015 var den ca. 12 pct. Modsat er andelen af beskæftigede, som udgøres af ufaglærte, faldet fra ca. 790.000 personer til 585.000 personer, svarende til 29 pct. i 2000 og knap 22 pct. i 2015.

Ud af den samlede beskæftigelse er andelen med en videregående uddannelse steget med ca. 11 pct.point fra 2000 til 2015 med en andel på 24 pct. i 2000 og en andel på 35 pct. i 2015.

Det skal også ses i lyset af, at udbuddet af højtuddannet arbejdskraft er steget over de seneste to årtier, *jf. figur 3.2*.

Anm.: I figur 3.1 fremgår den samlede beskæftigelse for privat og offentlig beskæftigelse.

Kilde: Egne beregninger på registerdata fra Danmarks Statistik.

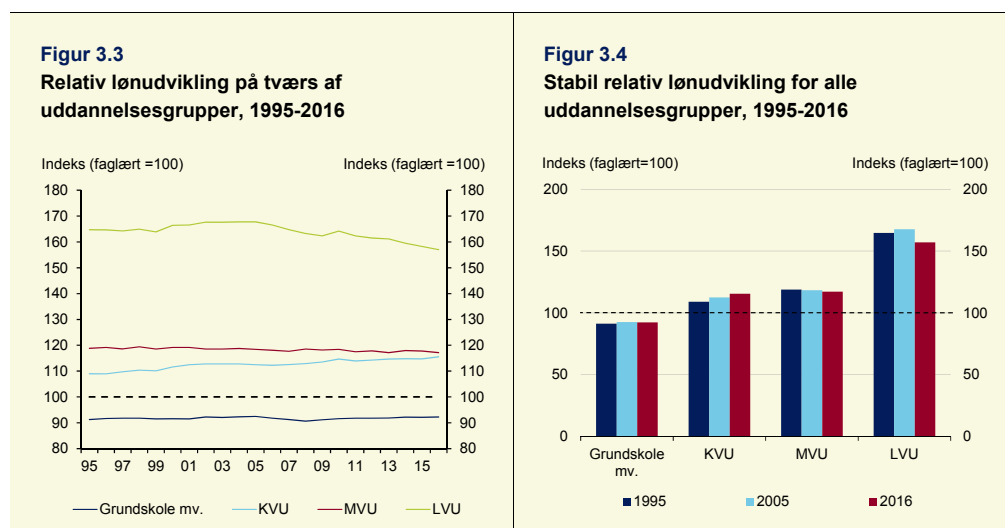
3.2 Relativ lønudvikling på det danske arbejdsmarked

En måde at undersøge, hvorvidt den øgede globalisering har begunstiget særlige grupper på det danske arbejdsmarked, er ved at betragte de relative lønninger.

Den relative lønudvikling mellem faglærte og øvrige uddannelsesgrupper over perioden 1995-2016 viser en forholdsvis stabil udvikling fra forskellige lønniveauer, *jf. figur 3.3*. Velstandsgevinsterne er i Danmark dermed opnået uden stigende lønforskelle.

I perioden 2005-2016 har der været et mindre fald i den gennemsnitlige lønforskel mellem faglærte og personer med lang videregående uddannelse. Da personer med en lang videregående uddannelse i gennemsnit har det højeste lønniveau, bevirker det, at lønspredningen er faldet en anelse i denne periode, *jf. figur 3.4*.

Over det seneste årti har faglærte dermed indhentet en smule i lønforskellen til de højtuddannede. For de øvrige uddannelsesgrupper ses en uændret eller tendens til svagt stigende relativ lønudvikling i forhold til den gennemsnitlige lønudvikling for faglærte.

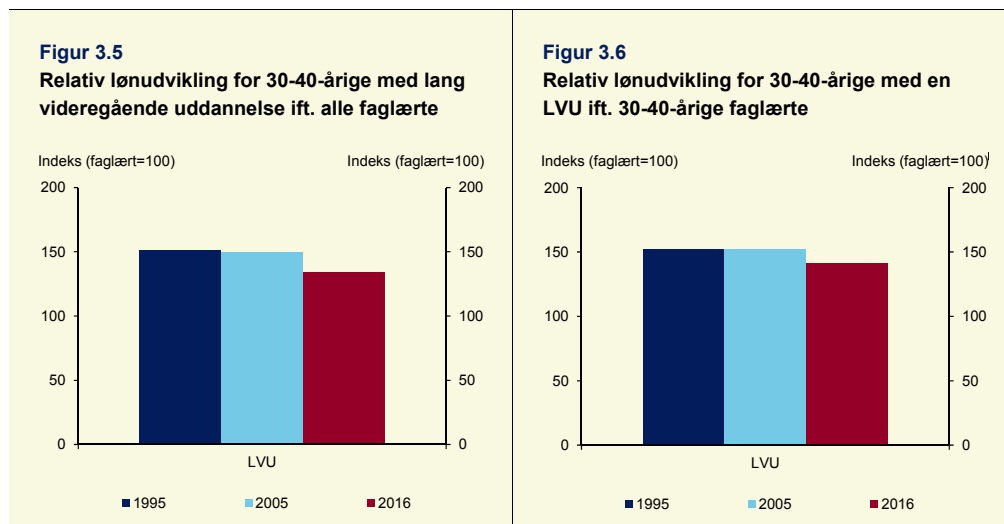

Anm.: Lønindkomsten er inkl. pensionsindbetalinger og opgjort for 18-64-årige fuldtidsbeskæftigede lønmodtagere. Indekset er udregnet som den gennemsnitlige personlige erhvervsindkomst for den enkelte uddannelsesgruppe ift. den gennemsnitlige personlige erhvervsindkomst for faglærte. Personer med en gymnasial uddannelse som højest fuldførte uddannelse er udeladt.

Kilde: Beregninger på lovmodellens datagrundlag.

At udbuddet af højtuddannet arbejdskraft er steget markant uden at have resulteret i et markant fald i de relative lønninger kan pege på, at det øgede udbud er blevet mødt af en nogenlunde tilsvarende stigning i efterspørgslen efter højtuddannet arbejdskraft.

Udviklingen i de relative lønninger på tværs af uddannelsesgrupper ses også for aldersgruppen 30-40 årige. Det antyder, at udviklingen er robust overfor alderssammensætningen af personer med lange videregående uddannelser, *jf. figur 3.5 og 3.6.*

Anm.: Se anmærkning til figur 3.3 og figur 3.4. Figur 3.5 viser udviklingen i de relative lønninger for 30-40-årige LVU'ere for fastholdt faglært lønudvikling, dvs. hvor den faglærte lønudvikling er fastholdt for alle aldersgrupper. Lønindkomsten er opgjort for fuldtidsbeskæftigede og dækker arbejdsindkomst samt pensionsindbetalinger.

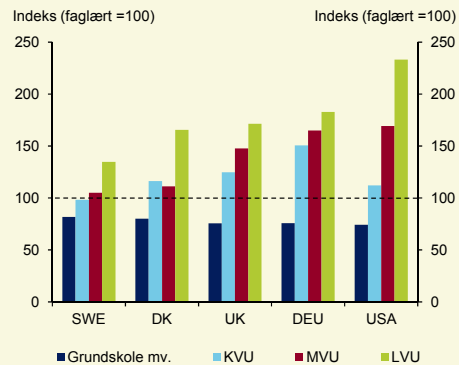
Figur 3.6 viser den relative løn for LVU'ere ift. faglærte i aldersgruppen 30-40 år.

Kilde: Beregninger på lovmodellens datagrundlag.

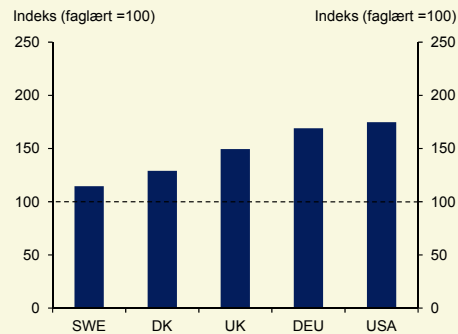
3.3 International sammenligning af den relative lønudvikling over uddannelsesniveau

Opgøres lønforskelle fordelt over uddannelsesgrupper i en international sammenligning er lønspredningen større i en del andre vestlige lande som fx USA, Tyskland og Storbritannien end i Danmark. Mens lønnen for personer med en lang videregående uddannelse i Danmark er ca. 1½ gang højere end faglærtets gennemsnitsløn, så er forholdet i USA knap 2½ gang højere, i Tyskland og i Storbritannien knap 2 gange højere, mens lønforskellen i Sverige er knap 1½ gang højere. For ufaglærte er lønniveauet tættere på faglærtets i Danmark end i USA, Tyskland og Storbritannien, mens lønniveauet for ufaglærte i forhold til faglærte omtrent er på samme niveau som i Sverige, *jf. figur 3.7 og figur 3.8.*

Figur 3.7
International sammenligning af relative lønninger (24-64-årige) på tværs af uddannelsesgrupper, 2016

Figur 3.8
International sammenligning af relative lønninger (24-64-årige) for alle videregående uddannelsesgrupper, 2016

Anm.: De internationale sammenligninger bygger på OECD-opgørelser, som kan afvige fra de nationale opgørelser. De anvendte internationale arbejdsindkomster dækker både fuldtids- og deltidsbeskæftigede. I de internationale sammenligninger er faglærte opgjort inkl. gymnasial uddannelse (svarende til upper secondary education).

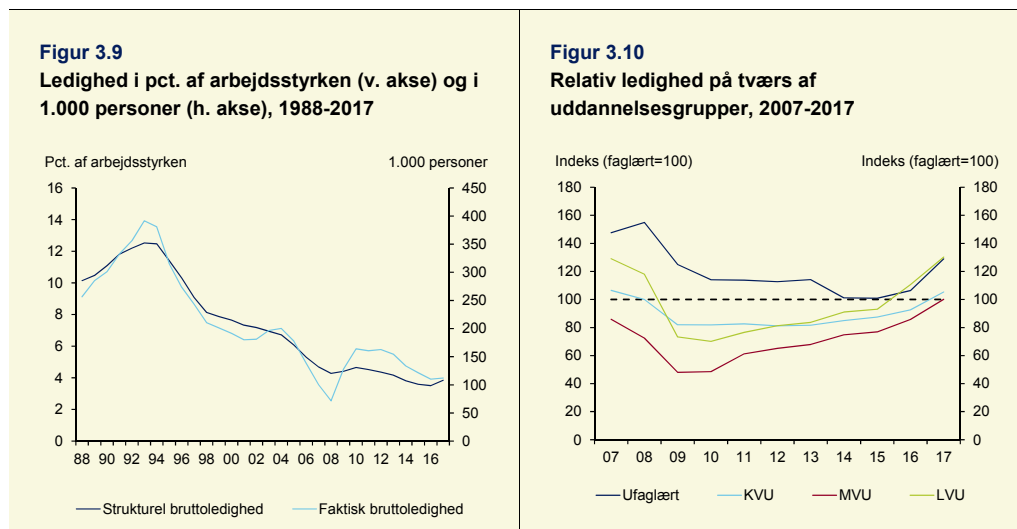
Kilde: OECD – Education at a Glance, 2018.

3.4 Den strukturelle ledighed er historisk lav

Den strukturelle ledighed er et centralt mål for strukturerne på arbejdsmarkedet. Den strukturelle ledighed er det ledighedsniveau, der er foreneligt med en stabil pris- og lønudvikling på nogle års sigt, *jf. Finansredegørelse 2014*. Det svarer til det ledighedsniveau, som vil forekomme i en normal eller neutral konjunktursituation.

En mulig risiko er, at det stabile forhold mellem de relative lønninger over en år-række kan være forårsaget af, at særlige grupper på arbejdsmarkedet, herunder de lavest lønnede, er blevet skubbet ud af arbejdsmarkedet. Betragtes den strukturelle ledighed er der imidlertid ikke tegn på, at det skulle være tilfældet.

Anm.: I figur 3.10 er den relative ledighed opgjort i forhold til ledigheden for faglærte, og ændringer i den relative ledighed over tid afspejler dermed også, at der kan være forskelle i, i hvilken grad de givne uddannelsesgrupper er konjunkturfølsomme.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Den faktiske og strukturelle ledighed er på et historisk lavt niveau både i antal personer og i pct. af arbejdsstyrken, *jf. figur 3.9*. Samtidig viser den relative ledighed, at forskellen i ledighed er blevet mindre over det sidste årti, *jf. figur 3.10*.

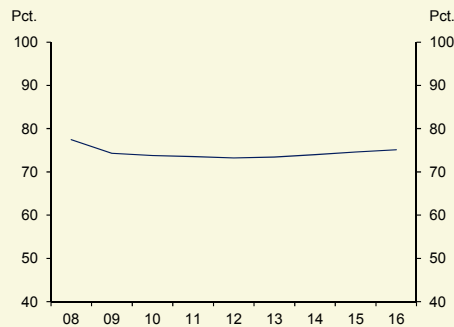
Det bemærkes, at den relative ledighed for gruppen med lange videregående uddannelser ligger over faglærtes ledighed i perioden 2016-2017. Denne stigning ses ikke, når den relative ledighed betragtes for 35-59-årige.

Yderligere er den relative ledighed for ufaglærte i samme periode også steget. En årsag til dette kan være, at andelen af integrationsydelsesmodtagere, som indgår i bruttoledigheden, er steget. Denne stigning er sket som følge af, at flygtninge som udgangspunkt nu mødes som jobparate i modsætning til tidligere, hvor integrationsydelsesmodtagere i langt højere grad blev visiteret som aktivitetsparate. Ændringen fandt sted med indgåelse af trepartsaftalen i 2016 med implementering fra 1. oktober 2016. Aktivitetsparate indgår ikke i opgørelsen af bruttoledigheden.

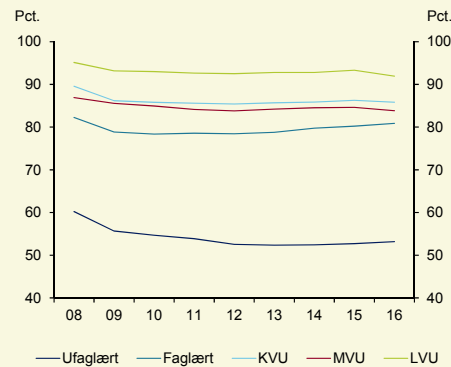
3.5. Stabil beskæftigelsesfrekvens

Udover at betragte ledigheden, kan man også betragte beskæftigelsen som andel af befolkningen. Derved kan beskæftigelsesfrekvensen vise, hvorvidt de stabile relative lønninger kan være drevet af, at særlige grupper på arbejdsmarkedet trækker sig ud af arbejdsstyrken. Det er der som udgangspunkt ikke tegn på, *jf. figur 3.11 og figur 3.12*.

Figur 3.11
Beskæftigelse i pct. af befolkningen,
20-64-årige

Figur 3.12
Beskæftigelse i pct. af befolkningen på tværs
af uddannelsesniveau, 20-64-årige

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Beskæftigelsesandelen ud af befolkningen i den erhvervsaktive alder har samlet set været nogenlunde stabil, *jf. figur 3.11*. Dette billede ses også, når beskæftigelsesandelen opgøres på uddannelsesgrupper, *jf. figur 3.12*. Dog skal det bemærkes, at der for gruppen af ufaglærte er et fald i beskæftigelsen fra 60 pct. i 2008 til 53 pct. i 2016. Det skal ses i lyset af den økonomiske krise i 2009, og den lavere beskæftigelsesandel kan derfor skyldes en større konjunkturfølsomhed blandt ufaglærte end blandt andre uddannelsesgrupper. En anden mulig forklaring er, at faldet i beskæftigelsesandelen kan være drevet af en udtyndingseffekt, idet sammensætningen i gruppen af ufaglærte ændrer sig.

Overordnet set er der dermed ikke tegn på, at den øgede globalisering har skubbet særlige grupper ud af arbejdsmarkedet, selvom de relative lønninger har været nogenlunde stabile over to årtier.

I Danmark ser det derfor ud til, at det er lykkedes at opbygge et arbejdsmarked med sunde strukturer, stabile relative lønninger og lav strukturel ledighed, således at velstandsgevinsterne ved globaliseringen og den teknologiske udvikling tilfalder alle uddannelsesgrupper, *jf. figur 3.10*.